

Висновок напрошується недвозначний: уся межова зона, весь змодельований поетом макропростір служать лише підсилювальним, увиразнювальним фоном для розкриття справжньої (в інтерпретації поета) світової трагедії, яка обрала для себе місце в іншому просторі, названого мікропростором або ж людською душею. На чуттєвому рівні поетові вдалося настільки зігперболізувати свій внутрішній простір і те, що в ньому діється, що весь світ при цьому здається піщинкою. В такий спосіб поет неусвідомлено здійснив дивні речі: з великого зробив мале, а з малого – велике.

А.М.Кайдаш

Ідіостиль Віктора Забіли в контексті міфологічної площини українського романтизму

Міф як система координат етнокультурного простору функціонує в художній творчості, формуючи специфіку ідіолекту письменників. Джерелом художнього ідіолекту виступає фонд міфологічних значень, які базуються на естетичному відображенні міфодійсності. Особливим різновидом світобачення, чуттєвим уявленням про явища природи й суспільного життя є міфологічне мислення, яке набуває ознак "творення в уяві" [1, с. 15] суб'єктивної дійсності, що має за мету санкціонувати свідомість і поведінку.

Індивідуально-авторська система кодифікованих значень національної міфопоетики, спираючись на етнокультурну традицію, обумовлює творення специфічної моделі міфобуття. Авторська візія світу ґрунтується на глибокій системі доконтекстних знань, що формують цілісну поетичну структуру художньої творчості.

Етноміфологема як універсальний текстовий знак стала домінантою поетики романтизму, оскільки саме для українського художнього мовлення ХІХ ст. найбільш характерне "стимулювання уяви, звертання до демонічного та чудесного" [2, с. 74]. Романтичне письмо декодує систему міфологічних значень, ураховуючи специфіку національного світобачення, відповідно до етнологічних лінгвоментальних моделей. Таким чином, міфологічний універсум романтизму позначений системним моделюванням етнокультурного язичницького світу та глибокою художньою інтерпретацією концептів міфобуття.

Конститутивними елементами романтичної літератури є передусім ствердження національної основи художньої творчості, повернення до ціннісних глибин фольклору. Досліджуючи український романтизм, А.Шам-

рай відзначає, що "основна тенденція, під знаком якої йшло формування смаків молодого покоління, – захоплення фольклором, великий вплив народної пісні на стиль наших поетів 30-х – 40-х років" [3, с. 4] (*зберігаємо авторську орфографію – А.К.*). Учений підкреслює значний вплив фольклорної творчості на "психоідеологію" [4, с. 4] письменників романтичного напрямку. Оскільки основою фольклорної творчості є міфологічне світосприйняття, то закономірно, що в романтичній творчості актуалізується роль міфологем як елементів естетосфери українського романтизму, котрі набувають концептуально-художньої значущості. Міфологічні мовні одиниці виступають вагомим компонентом лінгвокультурної площини в мовно-художній системі українського романтизму. Т.Бовсунівська розглядає міфологему як смислотворчу категорію знакової системи романтичної творчості [5]. Мовна картина світу романтиків становить цілісну систему, сформовану за допомогою мовних засобів. Одним із її фрагментів виступають міфологічні номінації, дослідження яких допомагає зрозуміти образну та мовну картину світу письменників.

На думку Д.Наливайка, романтизм, спираючись на властиві йому світоглядні й естетичні принципи, користувався специфічним комплексом зображувально-виражальних засобів [6, с. 162]. Письменники-романтики намагалися висловити свій духовно-емоційний стан, оцінює ставлення до дійсності, тому романтична творчість тяжіє до експресивної поетики [7, с. 167]. Зацікавленість українських письменників романтичного напрямку міфологією зумовлена специфікою "їх світосприйняття, для якого не існує нічого ізольованого, непорушного, раз і назавжди визначеного, для якого світ – органічний взаємозв'язок усього існуючого, постійний рух і творчість природи та людського духу" [8, с. 169–170]. Романтизм, як зазначає Г.-Г.Гадамер, актуалізував новий філософсько-естетичний струмінь – "струмінь життя, яке вірить у себе, захищає та оберігає міфічні чари у свідомості, утверджуючи цим істинність" [9, с. 98].

Визнаючи важливими рисами українського романтизму домінуючу роль творчої уяви, фантазії, виражальності над зображальністю, розуміння національної культури як явища самобутньо-неповторного, М.Яценко обстоює думку про те, що "для романтизму характерна єдність міфу й історії, що надає образам глибини і масштабності. Міфологія розуміється як ізоморфне вираження природи, художня модель творчості" [10, с. 29]. Міфологічна основа, яку виділяють дослідники романтизму поряд із фольклорно-історичною, громадянською та психологічно-особистісною [11, с. 31], позначилася передусім на фольклорній тематично-стильовій течії української романтичної творчості. На думку М.Яценка, "ф о л ь к л о р н а течія генетично впливає з антропоморфізації (уподібнення людині) явищ

природи і є художньою проекцією пантеїстичного сприйняття їх романтиками... Зразок органічного зв'язку між людиною і природою романтики бачили в народних звичаях і віруваннях, в обрядах, повір'ях, легендах, переказах, у казці. Він поставав у вигляді чуттєво-конкретних персоніфікацій і одухотворення фантастичних істот, що виступали в архаїчній язичницькій свідомості як реально існуючі" [12, с. 31].

На зв'язок міфології та романтизму вказував М.Стеблін-Каменський. Зокрема, дослідник зауважував, що "романтичне тяжіння до природи – це стихійне прагнення відтворити втрачену єдність із природою. Такого ж походження романтичне тяжіння до пантеїстичного світорозуміння, до об'єднаності та цілісності, до безмежного й абсолютного..." [13, с. 93].

Фундаментальні положення міфологічного світогляду повною мірою відображені в ідіолекті українських письменників доби романтизму, зокрема й у творчості Віктора Забіли. Поетичний доробок автора яскраво відтворює внутрішній світ ліричного героя, у якому домінують сумні, безрадні мотиви. Концепт "доля" в художній творчості поета виявляє негативний модус, що на лінгвальному рівні представлено вживанням атрибутів "люта", "злая" та вербативів із негативним емоційно-оцінним значенням. Приклади:

За що ж мене так карає,
За що злая доля? [14, с. 252];
Чому мені люта доля
Ні в чім не пособить... [15, с. 253];
Гуде вітер вельми в полі!
Реве, ліс ламає;
Плаче козак молоденький,
Долю проклинає [16, с. 258].

Тяжкий душевний стан ліричного героя поезій В.Забіли зумовлений нещасним коханням. Саме дисгармонія цього почуття викликає душевний біль хлопця та обумовлює відповідне ставлення до світу. Неможливість спілкування з коханою він пояснює недоброзичливим ставленням до себе вищих сил:

Злая доля однімає
У мене дівчину... [17, с. 259];
Може, прийдеться де в лісі
Або серед поля
Заснуть вічно нещасному,
Коли така доля [18, с. 257].

Ліричний герой прагне знайти взаєморозуміння та підтримку серед об'єктів навколишнього світу – у сонця, води, птахів тощо. Показово, що у творах поета присутній образ солов'я – віщуна кохання. Однак цей орнітологічний міфоконцепт набуває індивідуально-авторського переос-

мислення в художній тканині поетичних творів. Автор закликає солов'я не співати йому пісень:

Не щебечи, *соловейку*,
Під вікном близенько;
Не щебечи, малюсенький,
На зорі раненько [19, с. 251];
Ти лети, співай тим людям,
Котрі веселяться;
Вони піснею твоєю
Будуть забавляться [20, с. 252].

Протилежним орнітологічним образом виступає міфоконцепт "пугач":

Пугач мені так годиться:
Стогне, не співає;
Нехай стогне коло мене
Да смерть возвіщає [21, с. 252].

Психоасоціативні функції міфообразів переплітаються з провісницькими, наприклад:

Близько мене стогне *пугач*
Саме серед ночі,
Віщує він нещасному
Скоро закрити очі... [22, с. 280].

Провісником виступає й сорока в художній творчості В.Забіли, актуалізуючи узуальне значення традиційної духовної культури слов'ян:

Сорока в дворі скрекоче,
Гостей возвіщає... [23, с. 275].

Функцію провісника, зокрема певної пори року (осені), виконують солярна й архетипна міфологеми:

Не так уже *сонце* світить,
Не так воно й гріє;
І *вітерок* не тепленький,
Холодний вже віє [24, с. 276].

Духовний світ ліричного героя поезій В.Забіли перегукується з об'єктами навколишнього світу, із природою, яка активно реагує на душевний настрій юнака. Художній паралелізм заявлено серед різних семантичних моделей міфообразів:

1) орнітологічних:

Ой застогнав *голуб*
У темній дуброві
На голї сухенькій;
Ой заплакав тяжко
Гіркими сльозами

Козак молоденький [25, с. 269];

2) флористичних:

Що ж робить, не маю долі,
Деревинка як у полі:
Вітер віє – йому важко,
Сонце пече – йому тяжко [26, с. 278];
Як *листочок* одірваний
Зелений весною,
Як *травиця* покошена
На зорі косою [27, с. 267];

3) архетипних:

Повіяли *вітри* буйні
З холодного краю;
Розлучили з дівчиною,
Котру я кохаю [28, с. 267].

Можливість установаження гармонійного зв'язку між внутрішнім світом ліричного героя та об'єктами природи підкреслюється в мовній структурі авторського тексту на рівні вживання порівнянь:

Кохав дуже я дівчину,
Як росу *травиця*,
Як *голубку голуб* сизий
І як волю *птиця* [29, с. 282];
Ой як вірно мене любиш,
Будем жить з тобою
Цілий вік, моє серденько,
Як *риба* з водою [30, с. 262].

Глибокого підтексту набувають міфологічні образи в художній тканині поезій автора. Так, архетипна міфологема "вода" актуалізує в одному контексті кілька семантичних моделей: 1) міфообраз гадань, передбачень, 2) символ потойбіччя, іншого виміру буття, того світу:

Сидів раз я над *річкою*
Да й дивився в *воду*;
Чому радощей ніколи
Я не бачив зроду? [31, с. 260].

Сумні нотки поетичної візії світу в авторському тексті звучать оптимістичніше в глибокому підтексті, у якому вся різноманітність душевних переживань і духовних потенцій ліричного героя проектується на міфоконцепт "вічність". Орнітологічний міфообраз "соловей" як утілення вічного кохання виступає в поезії В.Забіли надмогильним птахом, утвер-

джуючи цим безперервний зв'язок цього й того світів, які з'єднані ідеєю любові:

Ти ж у мене на могилі,
Любий соловейку,
Щебечи, як сонце зійде,
Щебечи раненько [32, с. 281].

Отже, романтизм репрезентував міф як важливу естетико-філософську категорію. Постулюючи специфіку внутрішнього світу нації, особливості народного світовідчуття та світобачення, романтики будували свою творчість на фольклорній основі, що містить національні традиції, міфологічні уявлення, елементи духовної культури.

Література

1. Маковский М.М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках. Образ мира и миры образов. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1996. – 415 с.
2. Зеров М.К. Три пори українського романтизму // Зеров М.К. Твори: У 2 т. – Т. 2. – К.: Дніпро, 1990. – С. 74–76.
3. Шамрай А. Харківська школа романтиків (Передні уваги) // Харківська школа романтиків. – Т. I. – Х.: Держ. вид-во України, 1930. – С. 3–15.
4. Там само.
5. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму: У 2 ч. – Ч. I. – К.: Київський інститут "Слов'янський університет", 1997. – 155 с.
6. Наливайко Д. Романтизм как эстетическая система // Вопросы литературы. – 1982. – №11. – С. 156–195.
7. Там само.
8. Там само.
9. Гадамер Г.Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – 367 с.
10. Яценко М.Т. Романтизм як художній напрям в українській літературі // Українська мова і література в школі. – 1989. – №2. – С. 28–36.
11. Там само.
12. Там само.
13. Стеблин-Каменский М.И. Миф. – Ленинград: Наука, ЛО, 1976. – 100 с.
14. Українські поети-романтики: Поетичні твори. – К.: Наук. думка, 1987. – 592 с.
15. Там само.
16. Там само.
17. Там само.
18. Там само.
19. Там само.
20. Там само.
21. Там само.
22. Там само.

23. Там само.
24. Там само.
25. Там само.
26. Там само.
27. Там само.
28. Там само.
29. Там само.
30. Там само.
31. Там само.
32. Там само.

В.М.Пашенко

Стилістичний потенціал поетичного слова В.М.Забіли

Теоретичне осмислення й практичне використання слів із властивою їм стилістичною функцією забезпечує високий рівень мовленнєвої культури людини. Кожне слово стилістично неповторне, через що не може бути замінене жодним іншим.

Поетичне слово – це лексема з додатковим стилістичним забарвленням. Стилістичний потенціал поетичного слова ґрунтується на його образності, переносності. Явища полісемії, метафоризації, порівняння – це та основа, на якій розкривається експліцитний зміст художнього твору.

Сучасні лінгвісти фокусують увагу на дослідженні комунікативних одиниць, що об'єктивується тенденціями сьогодення, актуальністю питань стилістичного спрямування. У сучасних наукових розробках значне місце посідають проблеми осмислення стилістичного потенціалу поетичного слова. Розмаїття текстів, їх мовна специфіка потребує адекватного кодування та декодування. Метою нашої статті є фрагментарний опис стилістичного потенціалу слова В.М.Забіли.

В.М.Забіла – один із яскравих поетів-романтиків, неперевершений майстер у зображенні найтонших почуттів та переживань людини. Його поезії – це не тільки об'єкт для читання, але й джерела для осмислення, розуміння інформації, співпереживання. Висхідну позицію у творах В.М.Забіли займає людина-образ автора. У зв'язку з цим П.Я.Солганик відмічає, що головна особливість художнього мовлення полягає в об'єктивованому його характері, в опосередкованості суб'єктивованого зовнішньомодального значення. При цьому реальний творець мовлення та його суб'єкт не збігаються. Це основоположна особливість художнього мовлення. Без сумніву, останньому завжди властива певна умовність. Однак, як відмічає